

Τα ρω του Μάη και τα μυ...

Τον **ΗΛΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ**

ΑΠΡΙΛΗΣ, ΜΑΗΣ, Απριλιομάης και Μαγιάπριλο, μοναδικό πάντρεμα σε όλη την ονοματοδοσία των μηνών του ενιαυτού. Κι αυτό το δίδυμο των μηνών της άνοιξης και της ανθοφορίας σφραγίζει μαγικά τη μοίρα δύο πόλεων και κατ' επέκταση πληθύς λαών, στο ζωδιακό αγκάλιασμα του γήινου Ταύρου και των Διδύμων. Γενέθλια ή εγκαίρως, 21 Απριλίου για τη Ρώμη των διδύμων Ρώμου και Ρωμύλου, 11 Μαΐου για την Κωνσταντινούπολη και Νέα Ρώμη, του διδύμου Κάστορος και Πολυδεύκη. Και για να τονισθεί ακόμη περισσότερο το εαρινό και σφύζον της γέννησης λαών και κόσμων, είναι ανθισμένα τα μυστικά, γονιμικά ονόματα των πόλεων. «*Ρώμη Φλώρα και η Κωνσταντίνου πόλις ήγουν Ανθουσα*», μας λέει ο Λυδός. Και στην πορεία των βυζαντινών και μεταβυζαντινών αιώνων, η Κωνσταντίνου πόλις θα προσδεθεί ακόμη πιο στενά στη ζωδιακή μοίρα του Μαγιάπριλου και των Διδύμων. Στις 21 Μαΐου η εορτή του πρώτου Κωνσταντίνου και των Κωνσταντίνων, μικρών και μεγάλων, ισαποστόλων, αυτοκρατόρων, δεσποτών, στασιαστών, στρατηγών. Στις 13 Απριλίου η πρώτη και μοιραία άλωση της Νέας Φλώρας, άνθουσας πόλης, από τους Σταυροφόρους. Στις 29 Μαΐου άλωση και μνημόσυνο του τελευταίου Κωνσταντίνου και της Πόλης του.

Ποια άλλη μαγιάτικη θεά Τύχη, ποια μαγιάτικη μοίρα άραγε κρύβεται στην πίστη και στις παραδόσεις των Ρωμαίων, που στα τραγούδια τους οι πολέμαρχοι ήρωες Κωνσταντίνοι, και μάλιστα ο Κωνσταντίνος ο μικρός, ο μικροκωνσταντίνος, *το Μάη αμπέλι φύτεψε, το Μάη επαντρεύτη, το Μάη μπλιάν εφύτεψε, το Μάη γυναίκα πήρε, το Μάη ήρθε το μήνυμα να φύγει στο σεφέρι...*; Ποιος είναι αυτός ο Κωνσταντίνος-Μάης, που μαγεύει, πλανά, γονιμοποιεί και εγκαταλείπει πόλη και ερωμένες; Ποιος είναι αυτός ο Μάης, που ανθεί, γεννά και καίει καρδιές και σπλάχνα, ο Μάγης, Κάγης, Μάης της εαρινής δροσιάς κι αρχή του θέρους, των ρόδων, των ερώτων, των κερασιών, της δίψας και της στέρησης; - *Ακουσε Κωνσταντίνε μου, τι λένε τα πουλάκια, αναρωτιέμαι κι εγώ μαζί με τα πουλιά, αλλά και την κόρη, για το μαγιάτικο παράδοξο στον καλπασμό του Κωνσταντίνου από τη Βαβυλώνα. Κι ο νεκρασπημένος Κωνσταντίνος δεν μου απαντά απαντώντας μου - Απρίλης είναι και λαλούν και Μάης και φαλεύουν...* Κι είναι σαν να μου λέει: Τα μυστικά του μήνα Μάη είναι στο ρω του και στα μυ, μα πιο πολύ στα μη του...

Το ρω του Μάη

Αν απ' τον Αύγουστο χειμώνας, τότε

▲ Ο Μάιος ανθοστεφανωμένος και οι Δίδυμοι, το ζωδιακό του σύμβολο. Μικρογραφία χειρογράφου του 1346. Μονή Βαιοπαιδίων, Αγίου Όρους.

από τον Μάρτη καλοκαίρι, σύμφωνα με την παροιμία. Ουσιαστικά, ο Μάης και το Μαγιάπριλο αποτελούν την αρχή των Καλών καιρών κι είναι το πρώτο θέρος. Μικρός στην Κρήτη πάντα αναρωτιόμουν για δυο γιορτές του χρόνου που δεν ταίριαζαν με την εικονογραφία που περνούσαν επισήμως στην παιδική μας φαντασία: τα χιόνια στο καμπαναριό των Χριστουγέννων και τον Μάη με τα λουλουδιά. Ο Μάης για μας της πεδινής Νότιας Μεσογείου ήταν ήδη καλοκαίρι. Σε κρητικό τραγούδι, η κόρη που καλεί τον νέο να τη συναντήσει προτείνει ως καλύτερο καιρό για την συνένωση *τι πρώτες του Μαΐου τ' ύστερες τ' Απρίλη, που είναι οι ποταμοί στεγνοί, τα ρυάκια σουρωμένα*. Στις λαϊκές αντιλήψεις, μαζί με τις δροσιές, τα λούλουδα, τις πρασινάδες και τις πρώτες οπάρες, Μάρτης και Μάης είναι ταυτόχρονα μήνες που ο ήλιος καίει, μήνες που οδηγούν τα στρατεύματα και τους ταξιδιώτες, δείχνουν τον δρόμο για την ξενιτιά, ιδιαίτερα μάλιστα ο Μάγης-Κάγης. Ο Κωνσταντίνος του Μαγίου νύχτα του Μάη σελώνει το άλογο και το καλιώνει για το μακρύ ταξίδι. Είναι η εποχή που, λόγω καλοκαιρίας, στρατιώτες, πραγματευτές, ναυτικοί, ποιμένες ξεκινούν για τα μεγάλα ταξίδια τους. Χαρακτηριστικό είναι το ρουμελιώτικο τραγούδι για το θαλασσίνο και βουνί-σιο πουλί. Ναυτικός και βοσκός μαλώ-

νουν για τον ζωτικό χώρο που διεκδικούν κατά την περίοδο που πάει από τον Μάη ως τον Τρυγητή. Κι εδώ ο μήνας Μάης αποτελεί την αρχή της απόλυτης καλοκαιρίας ως τον Σεπτέμβριο, περίοδο που τα ταξιδιάρικα, αποδημητικά πουλιά, χελιδόνια, πελαργοί κ.λπ., και, κατά συμβολική επέκταση, οι όποιοι ταξιδιώτες, μετακινούνται, ταξιδεύουν και όντως έρχονται για να εγκατασταθούν στον τόπο των ενδημικών. Κατά τις μετακινήσεις αυτές των ποιμένων από τα χειμαδιά προς τα όρη, των πραγματευτών, ναυτικών και στρατιωτών προς τα ξένα και τα μακρινά, ο Μάης είναι ο μήνας της τελευταίας ερωτικής συνένωσης μέσα στην ανθοφορία, πριν από την προσωρινή ή και οριστική εγκατάλειψη χώρας ερωμένης. Είναι ο μήνας του έρωτα, αλλά και της στέρησης, του αποχωρισμού και της εγκατάλειψης, της δίψας και της ξηρασίας. Η πηγή που μόλις πίνεις και μαγιάτικα σε δροσίζει, αμέσως φεύγει, εξαφανίζεται. Μάης της δροσιάς, αλλά και Μάης-Κάγης. Τη θερινή ταυτότητα του Μάη στην εκπνοή και αποδημία του έαρος τη δηλώνουν ρητά και πάλι οι στίχοι, *Τώρα είναι Μάης κι άνοιξη, τώρα είναι καλοκαίρι, τώρα κι ο ξένος βούλεται να φύγει για ταξίδι. Τέλος, είναι απόλυτα θερινός κι από την καθ' όλα παραπλανητική απουσία του*

Ο Μάης με τα μάγια του σμίγει και ξεχωρίζει

◀ Λεπτομέρεια από ξυλόγλυπτη κασέλα του 19ου αι. από την Ηπειρο, Μουσείο Μπενάκη.

ρω από το όνομά του. Από τον Σεπτέμβρη, όλο το φθινόπωρο, όλο τον χειμώνα και την άνοιξη, ως τον Απρίλη, οι μήνες έχουν τον γαργαρισμό, την επομβρία του ρω. Με πρώτο τον Μάιο, που στεγνώνουν τα ποτάμια, Μάης-Κάγης, Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος, είναι οι μήνες που στερούνται ρω και εποχή της διψασμένης γης, της εγκαταλειμμένης ή απαρνημένης κλίτης και αγκαλιάς. Κι εδώ αρχίζουν τα μάγια και τα μη. *Μήνα που δεν έχει ρω βάνε στο κρασί νερό, μας λέει και πάλι η λαϊκή σοφία, συμπεριλαμβάνοντας στους επικίνδυνους για την ακρατοποσία μήνες τον Μάη. Μάης, ο πρώτος μήνας του χρόνου χωρίς ρω, συνεπώς προσοχή στο κρασί, στην επακόλουθη μέθη και στις μαγικά απρόβλεπτες συνέπειές της. Όμως το δίδυμο Μαγιάπριλο, ο Απριλομάης με το μυροβόλο του, εαρινό, ερωτικό πάντρεμα μας μεθά και μας παραπλανά. Ο Μάης δανείζεται τα ρω του από την Φλώρα και τον Απρίλη, και ξεγελά. Έχει τα μυστικά του ρω στα ερυθροπράσινα κρυμμένα, στο Έρωσ, Έαρ των ρόδων, των κορασιών και κερασιών. Στα τραγούδια της απαρνημένης, με την διά χειρογράφων βεβαιωμένη παλαιότητά τους, το κρυφοφιλητο και κρυφογκαστρωμένο κορίτσι απαριθμεί τους μήνες της εγκατάλειψης. Μήνες εκκίνησης και κατάληξης στην απαρίθμηση είναι ο Σεπτέμβρης και ο Μάης, η αρχή μηνών με ρω και*

χωρίς ρω. Απουσιάζουν επιδεικτικά οι θερινοί μήνες. Από τον Σεπτέμβρη ως τον Μάη παραλαύνει το εννεάμηνο της κυοφορίας. Στις πανελλήνιες παραλλαγές της απαρνημένης, η μέτρηση αρχινά από τον Σεπτέμβρη, συνεπώς θα γεννήσει τον Μάη, μήνα χωρίς ρω, και η κόρη καταλήγει καταρώμενη: *Μάη μου μάγεψέ τονε τον νιο που οπού μ' αγάπα, και τώρα μ' απαρνήθηκε σα καλαμιά στον κάμπο, σπέρνουν, θερίζουν τον καρπό και η καλαμιά πομένει...* Ή, αλλέως, *Απρίλης-Μάης κοντά το θέρος...* Στα ηπειρώτικα τραγούδια η γέννα του παιδιού θα γίνει τον Γενάρη, συνεπώς ο Μάης είναι ο μήνας που ο νιος μάγεψε, πλάνεψε την κόρη και τη γκάστρωσε: *Γενάρη γέννα του παιδιού... και Μάη μου που με μάγεψες...* Μέσα στον Μάη, λοιπόν, είτε σπέρνει είτε θερίζει είτε τραγιά ερωτικά και πλάνια, μεθώντας και ξεγελώντας, ο ταξιδιάρης Μάης-Κωνσταντής, ο Κωνσταντίνος των ανθρών γενεθλίων, εγκαινίων και μνημοσύνων λαών και πόλεων, επιμένει στη μαγεία της νεκρανάστασης: *- Απρίλης είναι και λαλούν και Μάης και φωλεύουν... Μέρα Μαγιού μάς μίσειψαν...* του Μάη οι Κωνσταντίνοι.

Κι είναι, μετά τα ρω, τα μαγικά πρωτομαγιάτικα ή της 29 Μαΐου τα ελεγεϊκά μύ του Μάη της Ρωμοισύνης.

Τα μύ του Μάη

Μάη μου μάγεψέ τονε... Μάη μου που με

μάγεψες... Μέρα Μαγιού μου μίσειψες... Μάης, μαγεύω, μισεύω... Και πάλι η μαγιάτικη μέθη, η μαγγανεία, ο μαγιάτικος μισεμός ως αναχώρηση-εγκατάλειψη, στο μαγικό παιγνίδι του έρωτα και του θανάτου. Τυχαία επανάληψη του μύ στην ελεγεία του νεκρού αγωνιστή που μίσειψε μέρα Μαγιού, μαχόμενος κατά της διαπλοκής των τριών μύ, που, και πάλι κατά τη θυμόσοφη ρήση, αποτελούν τη βάση, τα μέσα της κοινωνικής ανισότητας; Όπως όλοι οι μήνες, έτσι και ο Μάης-Μάγης, είναι ο Μαγικός μήνας, ο μήνας με τα μάγια, κατά το Γενάρης-γέννα, Φλεβάρης-φλέβα κ.λπ. Κατά τον μήνα Μάιο κάποιες παλαιότερες απαγορεύσεις, σύμφωνα με το ρωμαϊκό ημερολόγιο, αιτιολογούνται πλέον με βάση τις μαγικές ιδιότητες του Μάγης και κατά συνέπεια τα μαγικά μύ γεννούν τα μη... Κάποια τραγικά ιστορικά γεγονότα ή και συμβάντα του οικογενειακού βίου βρίσκουν πλέον ερμηνεία στη μαγιάτικη προέλευση και αφετηρία τους. Όλη η Κωνσταντινεία τραγωδία, στην ιστορία και στα δημοτικά τραγούδια των Κωνσταντινίων, αποδίδεται στη μαγιάτικη μοίρα και δράση του ήρωα: Μάη φύτεψε, Μάη παντρεύτηκε, Μάη μίσειψε για το ταξίδι κι ο μισεμός είναι θάνατος. Μάη τα γενέθλια, Μάη η εορτή, Μάη ο θάνατος της πόλης του. Σύμφωνα όμως με τις πανευρωπαϊκές δημόδεις προλήψεις, κατά τον Μάη δεν παντρεύονται, δεν φυτεύονται φυ-

τά και άνθη και η μη τήρηση της απαγόρευσης επιφέρει κακοτυχία και θάνατο. Πιστεύεται μάλιστα ότι η πρόληψη αυτή κατάγεται από την εορτή των Λεμουριών: «*Οτι τη προ οκτώ ειδών Μαΐων εορτή τοις Ρωμαίοις ετελείτο Λεμούρια, οίον τιμαί ειδώλων ή φασμάτων ή δαιμόνων εμπασθών*». Κι ακόμη ο Μάιος είναι ο μήνας και πάλι των νεκρών προγόνων, των κατοικομένων, και, κατά μια άποψη, «*μαίορες τους προγόνους καλούντες Μάιον τον μήνα εκ της εκείνων τιμής καλούντες...*» Συνεπώς, στα χρόνια των Ρωμαίων «*ου γαμούσιν εν τω Μαΐω, περιμένοντες τον Ιούνιον, ευθύς μετά τον Μάιον*».

Όμως οι Ρωμοί των ελληνικών προτιμούν τον παρετυμολογικό συσχετισμό του Μάιους-Μάγης με τη μαγεία. Οι εμπασθείς δαίμονες του Μάιους μαγεύουν με τον τρόπο τους τους Ρωμοίους της υπαίθρου. Κι αυτοί αποφεύγουν τους γάμους, μάλιστα την εποχή που μόνο τα γαϊδούρια σμίγουν, δεν φυτεύουν, αποφεύγοντας την ύβρη της σποράς και φυτείας όταν ανθεί και καρποφορεί η φύση, δεν τρώνε ή μόνο τρώνε ορισμένα φαγητά, και τέλος προσπαθούν να τηρήσουν το κυρίαρχο μη για την αποφυγή της ερωτικής μέθης, αποπλάνησης και εγκατάλειψης σε μια εποχή και σε ένα μήνα μαγικό όπου όλοι μισεύουν, αποδημούν και ταξιδεύουν: Μη, το Μάη κρασί μη πίνετε... Η Σωφροσύνη λέει στις κόρες: Μη, μη σας πλανά ο Μάης, ως Απριλομάης και Μαγιάπριλο. Προσοχή, ο Μάης έχει μόνο μύ, δεν έχει ρω... Βάλτε νερό στο κρασί σας, γιατί στον μαγικό μήνα της μέθης των αισθησέων, όλα είναι πιθανά, μαγικά και επικίνδυνα. Κι ο Μάης καβάλα στα γαϊδούρια και στ' άλογα, κυνηγάρης άρχοντας, κρατεί το μαγικό βοτάνι, το Μαγιοβότανο, το Μαγιόξυλο, προσφέρει τα άνθη, μεθά τις κόρες, κι όποια πλανέψει την εγκαταλείπει... σαν καλαμιά στον κάμπο του στεγνού καλοκαιριού.

*Ακούστε εσείς οι όμορφες και σεις οι μαυρομάτες,
Το Μάη κρασί μη πίνετε κι όξω μη κοιμηθείτε,
Τι βγαίνουν κλέφτες για φιλιά και περπατούν τη νύχτα,
Σέρνουν ψωμί για τα σκυλιά να τρών να μη γαυγίζουν,
Σέρνουν το μαγιοβότανο, μαγεύουν τα κορίτσια.*

Ο Μάης του έρωτα και του χωρισμού

Ο Κωνσταντίνος ο μικρός, ο μικροκωνσταντίνος
Το Μάη αμπέλι φύτεψε, το Μάη επαντρεύτη
Το Μάη μπλιάν εφύτεψε, το Μάη γυναίκα πήρε,
Το Μάη ήρθε το μήνυμα να φύγει στο σεφέρι...
-Πες μου, για πες μου, Κωνσταντή, και πότε
σε περιμένω...
-Τον φέρ' ο Μάης κρέπαλα, το κούλι κουρ-
κουβάτσα...
σα τρία και σα τέσσερα κάτσε ση στράτα
απάνω...

(Καπαδοκία, Λυκία-Μάκρη και Πανελλήνιο)

Εμπήκε ο Μάης, εμπήκε ο Μάης, εμπήκε ο
Μάης ο μήνας,
Ο Μάης με τα τριαντάφυλλα, Απρίλης με τα
ρόδα.
Απρίλη ροδοφόρετε, Μάη μου κανακάρη,
Ολον τον κόσμο γιόμισες με άνθη και λου-
λούδια,
Κι εμένα με περίπλεξες στις κόρης τις αγκά-
λες.
Εμψύσε μου η λυγερή, εμψύσε μου η κόρη,
Να πάω να δώσω το φιλί πριν βρέξει, πριν
χιονίσει...

(Πανελλήνιο)

Σα θέλεις, άγουρε, να 'ρθεις, καλλιά καιρό δε
βρίσκεις
Ωσάν τσι πρώτες του Μαΐου, σαν τσ' ύστερες
τ' Απρίλη,
απού 'ναι οι ποταμοί στεγνοί, τα ρυάκια σου-
ρωμένα...

(Κρήτη)

Τώρα είναι Μάης κι άνοιξη, τώρα είναι καλο-
καίρι,
Τώρα φουντώνουν τα κλαδιά κι ανθίζουν τα
λουλούδια,
τώρα κι ο ξένος βούλεται να φύγει στο ταξίδι.
Νύχτα σελώνει τ' άλογο, νύχτα το καλλιγώ-
νει...

(Πανελλήνιο)

Ξυπνά η κόρη την αυγή σα μίλο μαραμένο.
Βρίσκει τον κόρφο τς ανοιχτό, τ' αχείλι φιλη-
μένο
Και τη χρυσή της την ποδιά ψηλά ανασκου-
μπωμένη
-Τάχα το ποιος μου τό 'κανε, τάχα ποιος μου
το κάνει,
Αν είν' από τον άντρα μου, χαράμι να του γέ-
νη,
Κι αν είν' από όποιον αγαπώ, χαλάλι να του
γένη...
Ακούστε εσείς οι όμορφες και σεις οι μαυρο-
μάτες,
Το Μάη κρασί μη πίνετε κι όξω μη κοιμηθεί-
τε,
Τι βγαίνουν κλέφτες για φιλιά και περπατούν
την νύχτα,
Σέρνουν ψωμί για τα σκυλιά να τρών να μη
γαυγίζουν,

Σέρνουν το μαγιοβότανο, μαγεύουν τα κορί-
τσια.

(Ηπειρος)

Ασπρη, ξανθή, πανέμοστη, κύρκας της ταξι-
δεύει
Κι υπάγει ο κύρκας της μακρεά και το ταξίδιν
μέγα.
Κι η κόρη από της λύπης της τους μήνας κα-
ταράται.
Να καής Φλεβάρη, φλέγεις με, και Μάρτη
εμάρανές με,
Απρίλη απριλοφόρτε και Μάη κατακαμένη,
Τον κόσμο και να εγέμισες τ' αθήτσια και τα
ρόδα,
Την ιδικήν μου την καρδιάν τους πόνους και
τα δάκρυα

(Χφ.15ου αι.)

Κορίτσι κρυφοφίλητο και κρυφογαστρωμένο
στο παραθύρι κάθετα τους μήνες λογαριάζει,
τι μήνα εγκαστρώθηκε, τι μήνα θα γεννήσει.
-Σεπτέμβρη, Οκτώβρη δροσερέ, Νοέμβρη και
Δεκέμβρη,
Γενάρη, γέννα του Χριστού, πρώτη γιορτή του
χρόνου,
Φλεβάρη, φλέβες άνοιξης τις ρώγες τω βυζιώ
μου,
για να αναθρέψω το παιδί και να το μεγαλώ-
σω.
Μάρτη μου με τα λούλουδα κι Απρίλη με τα
ρόδα,
Μάη μου μάγεψέ τονε το νιόν οπού μ' αγά-
πα,
οπού μ' αγάπα κι έλεγε, ποτέ του δεν μ' αρ-
νιέται
Και τώρα μ' απαρνήθηκε σαν καλαμιά στον
κάμπο.
Σπέρνουν θερίζουν τον καρπό κι η καλαμιά
πομένει.
Κάνω να του καταραστώ μά πάλι τον λυπού-
μαι,
Μα 'γω θα του καταραστώ κι ό,τι του μέλλει
ας πάθει...

(Πανελλήνιο)

Το χέρι σου προσκέφαλο τρεις μέρες και
τρεις νύχτες
Κι οι μέρες να 'ναι του Μαγιού κι οι νύχτες
του Γενάρη,
να σε χορτάσω φίλημα, να σε χορτάσω
αγκάλες.

Νά 'μουν το Μάη πιστικός, τον Αύγουστο
δραγάτης
Και στην καρδιά του χειμωνιού νά 'μουνα
κρασπούλος.

(Μωριάς, Ρούμελη)

Ελα, ύπνε κι έπαρέ το/και γλυκαποκοίμισέ το.
Σύρ' το μες του Μάη τ' αμπέλια/και στου
Μάη τα περιβόλια,
Να του δώσει ο Μάης λουλούδια/κι ο περιβο-
λάρης μήλα

(Νανούρισμα, Ηπειρος)